

Ülke Raporu: Suudi Arabistan

İdris KARDAŞ
EPAM Koordinatörü

15 Şubat 2018

EPAM | EKONOMİ VE POLİTİKA
Araştırmaları Merkezi
İSTİNYE ÜNİVERSİTESİ

Modern şehirler ve modern robot kadınlar dünya gündemini meşgul ederken, Muhammed bin Selman, küresel güçlerin ve BAE veliaht prensi Muhammed bin Zayed'in kendisinden bekledikleri hamleyi de çok geçmeden yaptı: "Önceden olduğumuz hale, tüm dinlere ve dünyaya açık ılımlı bir İslam ülkesine dönüyoruz." Suudi Arabistan, büyük bir dönüşümün ve dizaynın parçası olarak önümüzdeki dönemde sıkça konuşulacak ülkelerden biri kuşkusuz.

Suudi Arabistan 2. veliaht prensi Muhammed bin Selman, 2016 yılının Haziran ayında ABD'ye bir ziyaret gerçekleştirmişti. Bu ziyarette hem devlet yetkilileriyle hem de aralarında Facebook'un kurucusu olduğu Mark Zuckerberg gibi Silikon Vadisi'nin önemli isimleriyle görüştü. İşte bu ziyaret esnasında Arap medyasında bir haber dolanmaya başladı.

Haber, eski bir CIA çalışanı ve Obama'nın ekibinden Bruce Riedel'in açıklamalarına dayanıyordu. Riedel, "ABD yönetimi yeni gelecek kralın kim olacağını bilmek istiyor. 1. veliaht prens Muhammed bin Nayef çok hasta. Bu yüzden en iyisi Muhammed bin Selman'ı daha iyi tanımak gerekir." şeklinde bir açıklamada bulunmuştu.

Muhammed bin Nayef'in hastalığı konusu esasında bir yalandı ve tüm kamuoyu Muhammed bin Nayef'in sağlığında problem olmadığını biliyordu. Ama o zaman neden böyle bir istihbarat gündeme getirilmişti? Nayef'in hastalığı yalanı Muhammed bin Selman'ın tahta geçirilmesi için bir ilk adım mıydı?

ABD ziyaretinden sonra Muhammed bin Selman için işler iyice değişmeye başladı. Yine Haziran 2016'da editörlüğünü the Guardian gazetesinin eski muhabirlerinden David Hearst'in yaptığı "Middle East Eye" adlı haber sitesinde bir haber çıktı.

Rori Donaghy imzasıyla yayınlanan haberde Abu Dabi veliaht prensi Muhammed bin Zayed'in, Suudi Arabistan veliaht prensi Muhammed bin Salman'a, ABD yönetiminin desteğini arkasına almak ve Suudi Arabistan'ın başına geçmek için iki önemli yol izlemesi gerektiğini aktarıyordu. Haber hayli ilginçti. Zira Muhammed bin Selman'ın ABD ziyareti dönüşünde kaleme alınmıştı. Bu da ABD ziyaretinin masum bir ziyaret olmadığı şüphesini uyandırıyordu.

Makale, BAE veliaht prensinin Muhammed bin Selman'a verdiği öğütleri şöyle sıralıyordu: Vehhabilik rejimine son vermesi, İsrail ile sağlam ve açık ilişkiler kurmaya hazır olduğuna Trump'ı ikna etmesi.

Haberin yayınlanmasından birkaç ay sonra, Mart 2017'de henüz ikinci veliaht prens olmasına rağmen Muhammed bin Selman, Beyaz Saray'da Trump tarafından resmen ağırlandı. Görüşmeye Trump'ın damadı David Kushner de katıldı. Beyaz Saray'da ağırlandığından üç ay sonra da Suudi Arabistan Kralı Selman, Veliaht Prens Muhammed bin Nayef'in yerine 31 yaşındaki oğlu Muhammed bin Selman'ı getirdiğini açıkladı.

İlk Hedef: Suudi Alimler

Muhammed bin Selman, böyle bir süreçten geçerek krallık yolunu açmış oldu ve hemen kolları sıvadı. İlk adımı aldığı kararları eleştirebilecek muhalifleri susturmak oldu. 90'lı yıllarda ortaya çıkan ve İhvan'dan esinlenen İslamcı muhalif oluşum Sahve (İslami Uyanış) Hareketi'nin önemli destekçilerinden Selman el-Avde ve Şeyh Aid el-Karni gibi bazı alimler tutuklandı. Selman el-Avde'nin 15 Temmuz sonrasında Türkiye hakkındaki açıklamalarına bu noktada göz atmakta fayda var.

“Darbe Türkiye’nin başına gelebilecek en kötü şeydi.” diyen el-Avde, “Eğer başarılı olsalardı büyük projeler sekteye uğrayacak ve ülke onlarca yıl geriye gidecekti. Darbe gecesi tarihi bir ayrımdı. Umutla hayal kırıklığı arasındaki sınırdı.

Türkiye milyonlarca sığınmacıya ev sahipliği yapan bir ülke bu yüzden artık sadece Türklerin devleti değil. Türkiye bölgede model ülke, ümit ve iyimserlik kaynağıdır. Arap ülkeleri ile mükemmel ilişkileri var. Darbeyi hoş karşılayan insanlar kendilerinden Siyonizmin güvenliği ile ilgili romantik söylemler duyduğumuz insanların ta kendileridir. Ancak aynı şey bir Arap veya İslam ülkesine olduğunda sert sözler duyuyoruz.” demişti.

“Modern” Suudi Arabistan Algısına Yönelik Çalışmalar

Alimlerin tutuklanmasının ardından Muhammed bin Selman’ın yönlendirmesiyle, Suudi Arabistan’da bir yeniliğe imza atıldı. Eylül 2017’de, Kral Salman bin Abdülaziz el Suud, kadınların araba kullanmasına izin verilmesine yönelik bir kararname yayınladı. Kadınların araba kullanmasının yasak olduğu tek ülke olan Suudi Arabistan’da bu gelişme dünyada

büyük yankı uyandırdı. Araba sürdüğü için 73 gün cezaevinde kalan Loujain al-Hathloul’un twitter’da yaptığı “Allaha şükür” paylaşımı yüz milyonlarca insana ulaştı. Uluslararası medya bu haberi çok büyük bir gelişme ve ılımlaşma olarak günlerce paylaştı, tartıştı.

Muhammed bin Selman’ın sürpriz çıkışları bunlarla bitmedi. Sıra modernleşmenin gerekliliğini yerine getirecek başka adımlara gelmişti. Modern şehirler ve teknoloji bunların en önemlileriydi kuşkusuz. Ekim 2017’ye geldiğimizde bu büyük açılımlar peş peşe geldi. Suudi Veliaht Prensi Muhammed bin Selman, katıldığı bir ekonomi forumunda “Vision 2030” planlarını açıkladı.

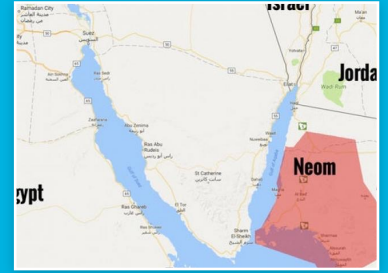
Prens Selman, kuzeybatıda Mısır ve Ürdün'e uzanan 26 bin 500 kilometre karelik NEOM bölgesinin geliştirileceğini, ülkesini petrol gelirlerindeki bağımlılıktan uzaklaştırmak için bu bölgeye 500 milyar dolarlık yeni bir şehir ve ticaret bölgesi inşa etme planlarının olduğunu söyledi.

Bu açıklama, iki açıdan küresel güçlerin iştahını kabartmıştı. Onlara göre Suudi Arabistan modernleşiyor ve bunun sonucunda da ılımlı bir yöne doğru evriliyordu. Aynı zamanda 500 milyar dolarlık bir projeden alınacak pay da bu güçler için büyük bir ekonomik getiri olarak görülüyordu.

Suudi Arabistan, bu açıklamadan üç gün sonra bu kez teknolojik bir gelişmeyle adını dünyaya duyurdu.

Suudiler bir robota vatandaşlık hakkı veren ilk ülke olduklarını duyurdular. Sophia adını verdikleri robot, Riyad’da gerçekleşen bir törenle Suudi Arabistan vatandaşı ilan edildi. Sophia, diğer Suudi Arabistanlı kadınlar gibi çarşaf giymiyor ve yanında kendisine refakat eden bir erkek olmadan sokağa çıkabiliyordu.

Tam bu noktada Prens Selman, Sophia’yı, 500 milyar dolara inşa edecekleri NEOM şehrine yerleştirmeyi planladıklarını açıkladı. Kadınların çarşaf giymesinin zorunlu olmayacağı bu mega kentte, gelecekte robotların sayısının insan sayısını aşması bekleniyor.

Suudi Arabistan bu gelişmelerle dünya gündeminde ilk sıralarda yer alıyordu. Baş döndürücü bir değişim süreci, insanları sarsacak kadar kısa aralıklarla açıklanıyordu.

İlımlı İslam Tekrar Sahneye Çıkıyor

Modern şehirler ve modern robot kadınlar dünya gündemini meşgul ederken, Muhammed bin Selman, küresel güçlerin ve BAE veliaht prensi Muhammed bin Zayed’in kendisinden bekledikleri hamleyi de çok geçmeden yaptı: “Önceden olduğumuz hale, tüm dinlere ve dünyaya açık ılımlı bir İslam ülkesine dönüyoruz.”

İşte bu açıklama sonrası tüm dünya, artık Suudi Arabistan’daki değişim rüzgârlarını çok daha fazla konuşmaya başladı. Batı medyası Muhammed bin Selman’ı bu ataklarından dolayı yere göğe sığdıramıyor, televizyon programları Suudi Arabistan’ın “ılımlı İslam’a” geçiş kararını tartışıyor ve kutluyorlardı.

Bu konuda Türkiye’nin tavrı ise çok net oldu. Zira İslam’ın, ılımlısı ya da radikali olduğu ayrımını dayatanların niyetleri en başından beri çok açıktı. Bu noktada Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözlerini hatırlamakta fayda var. “Son zamanda yeniden bir şeyi tekrar köpürttüler. Ne o? İlımlı İslam. Bunun patenti batıya ait.

O ifadeyi kullanan şahıs bana ait gibi düşünüyor olabilir. Hayır, sana ait değil? İslam’ın ılımlısı, ılımsızı olmaz. İslam tektir.

Kimse İslam'ı bir zaafın içine sokma gayreti içine girmesin. Bir müddet bununla muhatap oldum ama ondan sonra bu kesildi. Şimdi tekrar geldi. Mesele İslam'ı zaafa düşürmek. Batının yakıştırmaları ile biz dinimizi öğrenmedik, öğrenmiyoruz."

Muhammed bin Selman'ın küresel vesayet odakları tarafından neden tahta geçirilmek istendiğinin en bariz cevabıydı "ılımlı İslam" söylemi. Ancak her şey bu açıklamayla da bitmiyordu. Zira BAE veliaht prensi Muhammed bin Zayed'in, Muhammed bin Selman'a öğütlediği diğer konu İsrail ile iyi ilişkiler kurmasıydı. Bu konuda da çok geçmeden bazı gelişmeler oldu.

İsrail'e Karşı Savaşmak Caiz Değil

Suudi Arabistan Müftüsü ve Ulema Heyeti Başkanı Abdülaziz Al-i Şeyh, Kasım ayında yerel bir televizyon kanalında programa telefonla bağlandı. Bir izleyicinin Mescid-i Aksa'da yaşanan olaylarla ilgili sorusuna verdiği cevapta Filistin İslami Direniş Hareketi Hamas'ı terör örgütü ilan ederek, İsrail ile savaşmanın caiz olmadığını söyledi. Şeyh, "İsrail'e karşı savaşmanın caiz olmadığını, Hamas'ın terör örgütü olduğunu ve Hizbullah'a karşı İsrail ordusuyla iş birliği yapılabileceğini" açıkladı. Bu açıklama, Suudi Arabistan'ın İsrail konusundaki yeni yaklaşımının işaret fişegiydi adeta.

Müftünün bu açıklaması İslam dünyasında büyük yankı uyandırdı. Ancak en çok da İsrail tarafından büyük bir memnuniyetle karşılandı. İsrail İletişim Bakanı Eyüp Kara, Suudi Arabistan Müftüsü ve Ulema Heyeti Başkanı Abdülaziz Al-i Şeyh'i verdiği fetvadan ötürü tebrik ederek İsrail işgali altındaki topraklara davet etti. Bakan Kara, twitter hesabından şu mesajı paylaştı:

"Suudi Arabistan Müftüsü ve Ulema Heyeti Başkanı Abdülaziz Al-i Şeyh'i Yahudilere karşı savaşmayı ve onları öldürmeyi yasaklayan fetvasından dolayı tebrik ediyoruz.

Al-i Şeyh, Hamas'ın terör örgütü olduğunu ve Filistinlilere zarar verdiğini, Aksa'da yapılan gösterilerin demagogik olduğunu ve İsrail ordusu ile Hizbullah'ı yok etmek için iş birliği yapılabileceğini söyledi. Ben, Müftü'yü İsrail'i ziyaret etmeye davet ediyorum; yüksek düzeyli bir saygı ile karşılanacaktır."

Abbas'a Riyad'da Dayatılan Kudüs Planı

Tarihler 7 Kasım'ı gösterdiğinde Filistin Devlet Başkanı aniden Suudi Arabistan'a bir ziyaret gerçekleştirdi. Ziyaret, Trump'ın Filistin-İsrail için atadığı ve aynı zamanda damadı olan David Kushner'ın Riyad'ı ziyaretinden yaklaşık iki hafta sonra gerçekleşmişti. New York Times'ın haberine göre görüşmede veliaht prens Muhammed bin Selman, Mahmud Abbas'a hiç bir Filistinli liderin kabul edemeyeceği bir ABD planı sundu. Elbette bu planın Kushner'in planı olduğu zamanlama itibariyle de çok açıktı. Zira plan İsrail'den çok ABD tarafından hazırlanmış görünüyordu. BAE veliaht prensi Muhammed bin Zayed de ilk günden bu yana, fonladığı gazete ve televizyonlarla planın doğru işlemesi için gerekli alt yapıyı sağlıyordu.

Özel danışmanı olan Gazzeli Muhammed Dahlan bu işin tam merkezinde duruyordu. Zira BAE, Suudi Arabistan ve Mısır öncülüğünde Filistin'in başına Dahlan'ı geçirmek için sık sık toplantılar yapıldığı daha önce Arap medyasında çokça yer almıştı.

Mahmud Abbas, Filistin'e döner dönmez kendisine dayatılan ABD planını bölgenin birçok siyasetçisine telefonla bildirdi. Bunlardan biri de Lübnan hükümetinde resmi bir görevliydi. Yetkili, telefonu açtığında Abbas'ın söyledikleriyle büyük bir şaşkınlık yaşadı.

Veliaht prens Muhammed bin Selman, Abbas'a Filistin'in başkenti olarak Doğu Kudüs'ün dışında, etrafı duvarlarla çevrili ve İsrail'in kontrolü altında olan Abu Dis bölgesini kabul etmesini dayatmıştı.

Gerçekten de bu inanılmaz teklif, hiçbir Filistinlinin kabul etmeyeceği bir teklifti. Elbette ki vicdanlı ve onurlu diğer Müslüman devletler için de aynı şey geçerliydi.

Prens Muhammed ile Abbas arasındaki toplantıda Abbas'ı düşündüren önemli bir konu daha vardı. O da eğer Abbas planı kabul etmezse geri çekilmesinin prens Muhammed tarafından istendiği idi. Esasında yıllardır buna yönelik hazırlıkları da vardı. İsrail'e ajanlık yaptığı belgelerle ortaya çıkan Dahlan, Filistin'in başına geçirilmeye çalışılıyordu. Kudüs dayatmasını kabul etmeyen Abbas'ı bu yönden de saf dışı bırakma zemini ortaya çıkmıştı.

Trump'ın Kudüs Kararı

Bu gelişmeler sonrasında Aralık ayında ABD Başkanı Trump, Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak kabul ettiklerini ve büyükelçiliklerini Kudüs'e taşıyacaklarını ilan etti. İşin garip yanı, bunu Filistin-İsrail barışı için yaptığını da ekledi. Açıkçası Batılı devletler, barış ve demokrasi kavramlarını kullandıklarında kuşkuyla yaklaşmamak elde değil.

Özellikle Ortadoğu'da adında demokrasi olan birçok yapı kurduran ABD ve Avrupa, burada her türlü istihbarat ve diğer faaliyetlerini rahatlıkla yürütebiliyorlar. Demokrasi için Irak'ı işgal, Afganistan'a savaş ilan edebiliyorlar. Kudüs kararı da benzer şekilde barış için atılmış bir adım olarak lanse edildi.

Bunun üzerine Türkiye başta olmak üzere bazı Müslüman ülkeler karşı açıklamalar yaptılar. Kararı tanımadıklarını ifade eden sertlikteki açıklamalardan, kararı yanlış bulduklarını açıklayan daha yumuşak ifadelere kadar farklı skalalarda tepkiler verildi. Bu tepkiler içerisinde Fransa, Almanya ve Vatikan gibi devletlerin de olması önemliydi. Zira meselenin sadece Müslümanların meselesi olmadığıнын bilinmesi, ABD'nin aldığı tek taraflı karara karşı daha güçlü mücadele edilmesini beraberinde getirecekti. Nitekim de öyle oldu. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İslam İşbirliği Teşkilatı dönem başkanı sıfatıyla acil toplantı çağrısı yaptı.

İslam Devletleri, Cumhurbaşkanı Erdoğan Liderliğinde Toplanıyor

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yaptığı çağrıya Venezüella dahil birçok devlet lideri geldi.

Ancak Suudi Arabistan, bakan yardımcısı düzeyinde katılım sağladı. Suudi Arabistan'ın son yıllarda geçirdiği değişim, dönüşüm ve tüm yaşananlara bakıldığında katılım düzeyinin böylesine düşük olmasının sürpriz olduğunu söylemek pek mümkün değil. İslam İşbirliği Teşkilatı sonuç bildirgesinde Doğu Kudüs Filistin'in başkenti olarak tanındı.

Bu tarihi bir karardı elbette. Toplantıya katılan 48 ülkenin aldığı bu karar; siyasi ve psikolojik olarak bir bariyerin aşıldığı anlamına geliyordu. Sadece liderler katında değil belki de bundan daha önemlisi bu liderlerin ülkelerindeki halklar katında böyle bir bariyerin aşılması çok değerliydi. Liderlerin Kudüs konusunda böyle bir karar almaları, Müslümanlarda da bir beklentinin oluşmasına yol açacaktı kuşkusuz. Suudi Arabistan ve BAE gibi ülkeler bu onurlu duruşun dışında kalarak, tarihe unutamayacakları kötü bir iz bıraktılar.

İslam İşbirliği Teşkilatı'nın aldığı kararın önemli bir diğer sonucu da Kudüs kararına karşı, uluslararası mekanizmaların harekete geçmesine yönelik bir irade taşımasıydı. Zira ABD'nin aldığı bu tek taraflı gayri meşru ve gayri hukuki kararın uluslararası hiçbir karşılığı yoktu. Hatta BM GK üyesi olarak altına imza attığı kararlara karşı bir karar almıştı ABD. Dolayısıyla İslam

İşbirliği Teşkilatı konuyu BM ve diğer mekanizmalara taşıma kararıyla ABD ve İsrail karşısında önemli bir meşruiyet zemini yakalamış oldu. Daha meşru bir duruşla ABD kendi kazdığı kuyuya düşürülebilirdi. Bugüne kadar pek benzeri yaşanmamış, ABD tek başına Afganistan ve Irak'ı işgal dahi edebilmişti. Dolayısıyla Kudüs konulu BM Genel Kurulu toplantısı çok değerli bir dönüm noktası haline geldi.

ABD ve İsrail Hezimet

21 Aralık 2017'de toplanan BM Genel Kurulu'nda ABD'nin açıkça tüm devletleri tehdit etmesine rağmen başını Türkiye'nin çektiği 128 devlet, Trump'ın kararına karşı çıktı.

ABD ve İsrail ile birlikte adını telaffuz ederken bile zorlanabileceğimiz bazı ülkeler karara karşı çıktılar. Palau, Guatemala, Togo, Nauru, Honduras, Marshall Adaları ve Mikronezya olmak üzere toplam 9 ülke karara karşı çıktı.

BM'de alınan kararda; Kudüs'ün statüsünü, karakterini veya demografik yapısını değiştirme niyetindeki kararların yasal bir etkisi olmadığı belirtiliyor ve nihai statüsüne BM kararları çerçevesinde yürütülecek müzakereler sonucunda karar verilmesi gerektiği vurgulanıyordu. Ayrıca BM'ye üye tüm devletlere "Kudüs'te diplomatik misyon kurmaktan kaçınma" çağrısı yapıldı. Özellikle BM, tarihinin en değerli ve en önemli duruşlarından birini sergiliyordu. Bu duruşta Türkiye'nin ve elbette Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın katkıları hiç bir şekilde inkara yer bırakmayacak kadar açıktı. Türkiye, yeni bir direniş hattı oluşturmuş ve Cumhurbaşkanı Erdoğan da bu direniş hattının bizatihi kendisi olmuştur.

Tarihin Sayfaları Yazılıyor

ABD, Trump ile birlikte Ortadoğu politikasını Suudi Arabistan merkezli yürütme kararı almış bulunuyor.

Zira Suudi Arabistan'da yaşanan tüm gelişmeler de bu stratejiyi doğruluyor. Kudüs'ün İsrail'in başkenti ilan edilmesi kararına ortak olan Müslüman devletlerin olduğu tarihi bir süreci yaşıyoruz ne yazık ki.

Vatikan'ın bile kabullenmediği, İslam İşbirliği Teşkilatı toplantısına Venezüella'nın devlet başkanı düzeyinde katıldığı bir süreçte Suudi Arabistan'ın duruşu tarihin önemli sayfalarında yer bulacaktır kuşkusuz. Türkiye ve Recep Tayyip Erdoğan'ın bu süreçte yürüttüğü aktif diplomasi ve politika ise bizim gurur kaynağımız olacaktır.

* *Yörüngen Dergisi'nde yayınlanmıştır.*